

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ

ІСТОРІЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

матеріали
XXI Всеукраїнської наукової конференції
молодих учених та спеціалістів
присвяченої ювілейним датам від дня народження
видатних учених в галузі аграрних наук

РОТМІСТРОВ
Володимир Григорович
(1866–1941)

ФРАНКФУРТ
Соломон Львович
(1866–1954)

МАХОВ
Григорій Григорович
(1886–1952)

ДЖОВАНІ
Діонісій Олександрович
(1886–1971)

ТЕРНИЧЕНКО
Аристарх Григорович
(1886–1927)

ВИНОГРАДСЬКИЙ
Сергій Миколайович
(1856–1953)

м. Київ, 20-21 травня 2026 року

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ
АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ

ІСТОРІЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

матеріали
**XXI Всеукраїнської наукової конференції
молодих учених та спеціалістів**

присвяченої ювілейним датам від дня народження
видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема:
Ротмістрова Володимира Григоровича (1866–1941);
Франкфурта Соломона Львовича (1866–1954);
Махова Григорія Григоровича (1886–1952);
Джовані Діонісія Олександровича (1886–1971);
Терниченка Аристарха Григоровича (1886–1927);
Виноградського Сергія Миколайовича (1856–1953)

м. Київ, 20-21 травня 2026 року

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

I 90

*Друкується згідно з рішеннями вченої ради
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 5 від 28 травня 2026 р.)*

I 90

Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XXI Всеукр. наук. конф. молодих учених та спец., присвяч. ювіл. датам від дня народж. видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема: Ротмістрова Володимира Григоровича (1866–1941); Франкфурта Соломона Львовича (1866–1954); Махова Григорія Григоровича (1886–1952); Джовані Діонісія Олександровича (1886–1971); Терниченка Аристарха Григоровича (1886–1927); Виноградського Сергія Миколайовича (1856–1953), Київ, 20–21 травня 2026р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки; редкол.: В. А. Вергунов (гол. ред.), С. В. Нижник (від. секр.) та ін. – Вінниця, ТВОРИ, 2026. – 208 с.

ISBN 978-617-8845-22-3

До збірника увійшли матеріали XXI Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвяченої ювілейним датам від дня народження видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема: Ротмістрова Володимира Григоровича (1866–1941); Франкфурта Соломона Львовича (1866–1954); Махова Григорія Григоровича (1886–1952); Джовані Діонісія Олександровича (1886–1971); Терниченка Аристарха Григоровича (1886–1927); Виноградського Сергія Миколайовича (1856–1953).

Книга розрахована на науковців, істориків природознавства, аспірантів, докторантів, викладачів, спеціалістів аграрної науки та всіх, хто цікавиться історією розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи.

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голова: **Вергунов В. А.**, д-р с.-г. наук, д-р іст. наук, професор, академік НААН;

Секретар: **Нижник С. В.**, канд. іст. наук, старший дослідник;

ЧЛЕНИ: **Анненков І. О.**, канд. іст. наук, старший дослідник;

Анненкова Н. Г., д-р іст. наук, доцент;

Бей Р. В., д-р іст. наук, с.н.с, академік НААН;

Демуз І. О., д-р іст. наук, професор;

Каштанова Т. В., канд. іст. н., старший дослідник;

Корзун О. В., д-р іст. наук, доцент;

Кучер В. І., д-р іст. наук, професор;

Підгайна Т. М., канд. іст. наук; старший дослідник;

Соловей Г. М., канд. іст. наук; старший дослідник;

Татарчук Л. М., канд. іст. наук; старший дослідник;

Уткін О. І., д-р іст. наук, професор;

Щебетюк Н. Б., д-р іст. наук, с.н.с.;

Юрчак Е. В., канд. іст. наук.

*Друкується згідно з рішеннями вченої ради
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 5 від 28 травня 2026 р.)*

ISBN 978-617-8845-22-3

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

до подолання вад проривача Гринаковського, ця машина по завершенню випробувань була доставлена безпосередньо на СГМВС КПІ для проведення відповідно спрямованих експериментальних робіт [1, с.7–8,12,18,31].

Джерела та література

1. Нагибин В.И. Орудия прорезивания рядовой культуры сахарной свекловицы. Киев: Т-во «Печатня С.П. Яковлева», 1907. 31 с.
2. Теслюк В.В., Мацюк К.І. Техніко-технологічний аналіз проріджування цукрових буряків. «Крамаровські читання»: зб. тез доповідей X Міжнародної практичної конференції. (м. Київ, 23-24 лютого 2023 р.). Київ, 2023. С. 266–267.
3. Станция по испытанию сельскохозяйственных машин и орудий: Хроника. *Вестник русского сельского хозяйства*. 1897. № 29–30. С. 477–479.

ПРОФЕСОРКА НІНА АНТОНІВНА МАРНИНЕНКО (1926– 2011): ДО СТОРІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ВИДАТНОЇ НАУКОВИЦІ У ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА Шостя А.М., Жванко Л.М.

Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

У липні 2026 р. виповнюється сто років від народження полтавки Ніни Антонівни Мартиненко, видатної української вченої, професорки, докторки біологічних наук, лауреатки Державної премії України у в галузі науки і техніки (2004), яка багато років своєї невтомної діяльності присвятила Інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук [1, с. 193]. Відтак, є прекрасна нагода звернутися до її наукового життєпису, який є прикладом служіння високим ідеалам науки, уміння ділитися з молодими науковцями своїм досвідом теоретика та експериментатора.

Народилася Ніна Антонівна Мартиненко 23 липня 1926 р. у Полтаві в робітничій родині [2, с. 205]. Вона стала частиною покоління, чия юність і час вибору майбутнього життєвого шляху були обагрені Другою світовою війною. Дівчина потрапила в евакуацію до далекого Іркутська, де у 16 років працювала на машинобудівному заводі, що випускав бойову техніку для фронту. Тільки завершенню війни вона закінчила середню школу в місті Людиново Калужської області і в 1946 р. вступила до Харківського державного університету ім. О.М. Горького. Власне вже у часи навчання на біологічному факультеті Ніна Мартиненко виконала свою першу наукову роботу з трансплантації ембріонів на кроликах. Дослідження було здійснене під керівництвом академіка АН УРСР Олексія Володимировича Квасницького (1900–1989) в Полтавському НДІ свинарства, куди вона була направлена на переддипломну практику [1, с. 193].

У 1957–1961 рр. здобула неоціненний педагогічний досвід, працюючи старшим викладачем Мелітопольського державного педагогічного інституту.

Одночасно Ніна Антонівна Мартиненко розпочала свою наукову діяльність. Її науковий шлях був пов'язаний з Інститутом фізіології О.О. Богомольця АН УРСР (м. Київ), де навчався в аспірантурі. У 1960 р. вона захистила кандидатську дисертацію «*Функциональная симметрия и моторная функция матки свињи вне периода беременности*».

Наступне десятиліття присвятила підготовці докторської дисертації. За цей час написала монографію з питань запобігання ембріональної смертності сільськогосподарських тварин та інші наукові праці. З 1963 р. розпочалася її науково-дослідна діяльність, коли наступні чотири роки працювала у місті Бровари Київської області старшим науковим співробітником Центральної дослідної станції штучного осіменіння сільськогосподарських тварин. У 1971 р. на об'єднаній раді Львівського зооветеринарного інституту захистила докторську дисертацію та отримала звання старшого наукового співробітника. У цей період вона теоретично обґрунтувала причини та заходи попередження ембріональної смертності у сільськогосподарських тварин, узагальнене в монографії (Київ, видавництво „Урожай”, 1971). Уперше розкрила біохімічну сутність біологічної різноякісності доімплантаційних ембріонів однієї генерації у свиней, вивчено внутрішньоклітинний вміст РНК та вільних SH-груп і виявлено зв'язок цих показників із конфігурацією бластомерів та виживанням ембріонів [1, с. 193].

З 1967 р. і до останніх днів життя Ніна Антонівна Мартиненко працювала на посаді головного наукового співробітника Полтавського науково-дослідного інституту свинарства (нині – Інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук) [2, с.205]. Серед пріоритетних наукових досліджень вченої: полтавська технологія хірургічної трансплантації ембріонів свині, придатна для застосування у генно-інженерних роботах при використанні принципово нового – осциляторного – способу культури ембріонів *in vitro*, який підвищує вихід бластоцист з 1-клітинних ембріонів у 3,6 разу (1986–1990 роки). Важливим для галузевої науки і практики став розроблений нею спосіб нехірургічної (транскервікальної) трансплантації ембріонів свині. Цим безкровним способом у 1996 р. уперше на пострадянських теренах одержано поросят-трансплантантів. Ніна Антонівна Мартиненко створила наукову школу з проблем репродукції тварин [3].

Ніна Антонівна Мартиненко, за спогадами сучасників, мала високу ерудицію, відзначалася принциповістю, моральною чистотою і порядністю. Для свого чоловіка академіка Олексія Володимировича Квасницького була не просто дружиною, а й сумлінною ученицею, найближчою помічницею і вірним продовжувачем його ідей [2, с.205]. Відтак, ім'я видатної науковиці Ніни Антонівни Мартиненко назавжди має бути вписане до плеяди видатних жінок-науковиць України, а сторічний ювілей – добра нагода згадати про неї.

Джерела та література

1. Рибалко В.П., Ніні Антонівні Мартиненко – 80 років. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2006. № 3. С. 193-194.

2. Коваленко В.Ф., Сагло О.Ф., Самородов В.М. Життя, мов спалах... (Пам'яті Ніни Антонівни Мартиненко). *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 2. С. 205–206.

3. Мартиненко Ніна Антонівна / В. М. Самородов. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018, оновл. 2025. URL. <https://esu.com.ua/article-63850>.

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ЕНТОМОЛОГІЇ ТА ФІТОПАТОЛОГІЇ АН УРСР У 1946–1948 рр.

Юрчак Е. В.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Відповідно рішення Ради Міністрів колишнього СРСР і постанови Президії Академії наук УРСР (протокол № 9 від 7 червня 1946 р.) створено Інститут ентомології та фітопатології (від 1956 р. реорганізовано в Український науково-дослідний інститут захисту рослин) шляхом об'єднання двох лабораторій Інституту зоології [1]. На підставі ухвали цього ж рішення замісником директора по науковій частині та завідувачем лабораторії екології з 1 червня 1946 р. призначили члена-кореспондента АН УРСР С. В. Зверезомб-Зубовського (1890–1967) [2], який згодом у 1949–1950 рр. очолював означену установу.

Євген Васильович Зверезомб-Зубовський – видатний український вчений-ентомолог, один із організаторів впровадження заходів захисту від шкідників цукрових буряків та інших культурних і корисних культур [3], який у перші роки становлення Інституту (1946–1948) приклав чимало зусиль для нормалізації подальшої успішної наукової діяльності.

Тематичний план Інституту ентомології та фітопатології на 1946 р. складався з двох основних напрямів – ентомологічного і фітопатологічного і, відповідно до цього, передбачав дослідження двох проблем: 1) закономірності масових розмножень та зменшення кількості комах, шкідливих для сільського господарства; 2) вивчення патогенезу захворювань культурних і корисних рослин. Першій проблемі присвячувалося 13 тем, згрупованих у три підпроблеми: а) вивчення екологічних факторів, що регулюють розмноження комах (4 теми); б) вивчення біологічних факторів, що впливають на розмноження комах (8 тем); в) токсикологія комах (1 тема). Другій проблемі присвячувалося тільки 4 теми (у зв'язку з неуккомплектованістю лабораторії фітопатології) і складалася також з трьох підпроблем: а) вивчення хвороб рослин, їх поширення і методи профілактики; б) вивчення анатомії та фізіології хворої рослини; в) вивчення імунітету рослин до хвороб [4].

На засіданні Вченої ради Інституту ентомології та фітопатології (протокол № 3 від 19 січня 1947 р.) [5] відзначалося, що протягом 1946 р. установою успішно виконано основну тематику, внаслідок чого розроблено певні